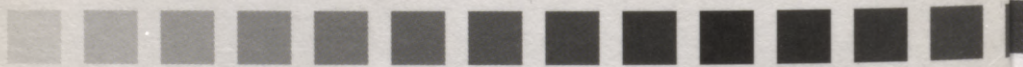

Standartizācija

Buklets ir tapis ar Eiropas Savienības Phare 2000 programmas
Latvijas Nacionālā Kvalitātes nodrošināšanas projekta atbalstu.
Projekts Nr. LE 0008/0005

202919

2299204000

L
0

2004-4
L 97

Standartizācija

Buklets tapis sadarbībā ar
BO VSIA «Latvijas standarts»

1.1. Starptautiskā Telekomunikāciju savienība - ITU 13

4. Starptautiskās organizācijas Eiropas līmenī 14

4.1. Eiropas Standartizācijas komisija - CEN 14

4.2. Eiropas Elektrotehnikas komisija - CENELEC 17

4.3. Eiropas Telekomunikāciju standartu institūts - ETSI 18

5. Starptautiskās organizācijas Eiropas un pasaules 21

5.1. Starptautiskā standartizācijas organizācija - ISO 21

5.2. Starptautiskā elektrotehniskā komisija - IEC 23

5.3. Starptautiskā telekomunikāciju organizācija - ITU 24

6. Starptautiskās organizācijas nacionālās organizācijas 25

7. Latvijas nacionālā standartizācijas sistēma 28

0304029965

018502

1-100

10

Latvijas Nacionālā
bibliotēka

BO VISA Latvijas standarta
Buklets tapis sadarbībā ar

Projekts ir finansējams no Eiropas Savienības Phare 2000 programmas
Izstrādājis nodrošinātājs projekta
Projekts nr. 1E 0004/0018

SATURS

1. Vispārīgi par standartizāciju	5
1.1. Ko īsti nozīmē standarts	5
1.1.1 Saderība	5
1.1.2 Kvalitātes minimums	6
1.1.3 Daudzveidības regulēšana	6
1.1.4 Informācija	6
1.2. Standartu veidi	7
1.3. Alternatīva standartiem	7
2. Standartizācijas organizācijas starptautiskā līmenī	9
2.1. Starptautiskā Standartizācijas organizācija – ISO	10
2.2. Starptautiskā Elektrotehnikas komisija – IEC	12
2.3. Starptautiskā Telekomunikāciju apvienība – ITU	13
3. Standartizācijas organizācijas Eiropas līmenī	14
3.1. Eiropas Standartizācijas komiteja – CEN	14
3.2. Eiropas Elektrotehnikas komiteja – CENELEC	17
3.3. Eiropas Telekomunikāciju standartu institūts – ETSI	18
4. Saikne starp Eiropas un pasaules standartizācijas organizācijām	21
4.1. CEN un ISO Vīnes līgums	21
4.2. CENELEC un IEC Drēzdenes līgums	23
4.3. IEC un ETSI līgums	24
4.4. ITU un ETSI saprašanās memorands	24
5. Eiropas standartizācija un likumdošana	25
6. Latvijas nacionālā standartizācijas sistēma	28

6.1.	ieskats vēsturē	28
6.2.	«Latvijas standarts» – nacionālā standartizācijas institūcija	33
6.2.1	LVS Standartizācijas nodaļa	35
6.2.2	LVS Informācijas fonds	38
6.2.3	PTO pieprasījuma punkts	41
7.	Starptautisko un Eiropas standartu adaptācija	44
8.	Ieguvumi no dalības standartizācijas procesā	48
9.	Lietotie apzīmējumi	52
10.	Adreses uzziņām	53
10.1.	Latvijas kvalitātes nodrošināšanas institūcijas	53
10.2.	Starptautiskās standartizācijas organizācijas	54
10.3.	Eiropas standartizācijas organizācijas	55
11.	Citi noderīgi resursi	56
12.	Ieteicamā literatūra	57

Cienījamo lasītāj!

Šī grāmata ir veltīta nozarei, kas faktiski aptver visas cilvēku darbības jomas, un šo nozari sauc par standartizāciju. Standartizētāji izstrādā dokumentus, ko sauc par standartiem. Parasti standarts norāda, kādas prasības jāapmierina daudzkārt darīnāmai lietai vai daudzkārt veicamam procesam. Kāpēc standarti vispār ir vajadzīgi?

Ja vērīgāk palūkojamies visapkārt, tad redzam, ka ar standartiem mēs ikdienā sastopamies ļoti bieži. Daži piemēri. Varbūt sāksim ar to, ko mēs darām no paša rīta. Mēs ceļamies, mazgājamies, gērbjamies, ēdam, ejam uz darbu un tur veicam savus pienākumus. To visu, ar atsevišķiem izņēmumiem, mēs darām katru dienu, un mums jau ir izveidojušies ieradumi, kā ērtāk un patīkamāk veikt vienu vai otru procedūru, piemēram, paēst brokastis. Tātad var teikt, ka visos šajos procesos, sākot ar celšanos, mums ir nerakstīti standarti, kurus mēs brīvprātīgi, neuzspiesti ievērojam, jo tie sakārto un atvieglo mūsu dzīvi.

Mums patīk noteiktas firmas maize vai kafija, un mēs vēlamies, lai šie produkti pēc sastāva un garšas vienmēr būtu tādi paši kā līdz šim. Lai apmierinātu mūsu vēlmes, ražotājs lieto noteiktas izejvielas, receptes un tehnoloģijas. Tātad arī ražotājam ir savi standarti - turklāt tādi, kurus tas lieto bez izņēmumiem. Šos standartus parasti sauc par uzņēmuma standartiem. Lai lietas un sistēmas būtu saderīgas un aizstājamas, daudz kam (piemēram, automobiļu degvielai vai mājsaimniecības elektropiederumu nominālajam maiņstrāvas spriegumam) jābūt vienmēr vienādam arī starptautiskā mērogā. Šajā gadījumā standartu lietošana veicina starptautisko tirdzniecību. Standartu lietošana ir izdevīga un dod lielu ekonomisko efektu, tādēļ standartus lieto gandrīz visi un visur.

Gluži dabiski, ka valsts ekonomiskās attīstības līmeni vērtē arī pēc tautsaimniecībā lietoto starptautisko un reģionālo standartu skaita, un tādējādi standarts kļūst par ekonomiskās izaugsmes rādītāju.

Atcerēsimies kādu trāpīgu teicienu: «Nav standartu - nav attīstības. Nav attīstības - nav tirdzniecības. Nav tirdzniecības - nav labklājības.»

Šajā grāmatā Jūs iepazīsities ar standartizāciju visas pasaules, atsevišķu reģionu un valstu līmenī, ar standartizācijas principiem, šā darba organizāciju, standartu veidiem un daudz ko citu. Ceram, ka tas Jūs pārliecinās par standartu lietošanas nepieciešamību.

Jānis Strīpnieks

*Latvijas nacionālās standartizācijas organizācijas
BO VSIA «Latvijas standarts» Valdes priekšsēdētājs*

1. Vispārīgi par standartizāciju

1. Vispārīgi par standartizāciju

1.1. Ko īsti nozīmē standarts

Standarts - uz konsensa pamata izstrādāts un atzītu institūciju apstiprināts dokuments, kas ietver vispārējus un daudzkārtēji piemērojamus noteikumus, norādījumus vai raksturojumus dažāda veida darbībām vai to rezultātiem un ir vērsts uz optimālas sakārtotības pakāpi noteiktā jomā. Standartiem jābūt pamatotiem, apvienojot zinātnes un ražošanas pieredzi, un optimāli jāveicina kāda kopīga labuma gūšana.

Vārdnīcas mums piedāvā plašus šī termina skaidrojumus, bet, ja vēlamies izprast standartu ekonomisko lomu un to rašanos, tie mums neko daudz nepalīdz. Lai rakstītu un spriestu par standartiem, kurus radījušas profesionālas standartizācijas organizācijas, standarta jēdzienu būtu lietderīgi aplūkot ekonomiskā skatījumā. No ekonomikas viedokļa standartu ir lietderīgi definēt nevis kā profesionālo standartizācijas organizāciju darba rezultātu, bet gan kā noteiktu mērķu sasniegšanas līdzekli.

Vispārīgos vilcienos standarts nodrošina:

- › saderību starp dažādām izstrādājuma daļām vai dažādiem izstrādājumiem,
- › minimālo kvalitātes līmeni (derīgumu no drošības viedokļa),
- › daudzveidības regulēšanu;
- › tehnoloģisko informāciju par materiāliem, procesiem un funkcijām.

1.1.1. Saderība

Standarts nodrošina saderību un aizstājamību, kas vienmēr ir vitāli svarīgas, ja grib panākt izmaksu samazināšanos plaša mēroga ražošanā un ekspluatācijā. Ir svarīgi atzīmēt, ka uz aizstā-

jamību balstīta standartizācija pati par sevi nav pietiekams faktors panākumiem ekonomikā.

1.1.2. Kvalitātes minimums

Jautājums par kvalitātes minimuma standartiem ekonomistiem pazīstams kā *Gresham's Law* - likumība, ka «sliktais tiecas izspiest labo». Situācijās, kur pircējam ir grūti noteikt ražojuma vai pakalpojuma kvalitāti, viņš parasti izvēlas lētāko. Informācijas nepietiekamības apstākļos, kad patērētājs nevar atšķirt labu kvalitāti no sliktas, viņš nav gatavs maksāt papildus.

Protams, uzņēmēji dažkārt var apiet sarežģījumus tirgos ar augstām kvalitātes prasībām, piedāvājot garantijas vai iegūstot reputāciju. Taču kvalitātes minimuma standarti bieži vien ārkārtīgi labi uzveic šo *Gresham's Law*, jo patērētājam nav jāvelta laiks ražojuma izzināšanai pirms tā pirkšanas.

1.1.3. Daudzveidības regulēšana

Produktu, procesu vai pakalpojumu daudzveidībai jābūt optimālai, lai tā sniegtu nozīmīgu labumu patērētājam un apmierinātu dominējošās vajadzības.

1.1.4. Informācija

Daudzi standarti ietver vērtīgu tehnoloģisko informāciju, bieži vien tie apraksta testēšanas metodes, garantējot iespēju pārbaudīt, vai attiecīgais izstrādājums ir tieši tas, par ko tas pretendē būt.

Acīm redzams, ka šī veida standarti būtiski palīdz izveidot noturīgu tirgu, kurā patērētājs var iepirkties ar uzticēšanos un bez riska, ka viņu apkrāps. Standarti rosina ražotāju piegādāt tādas kvalitātes izstrādājumu, kādu patērētājs vēlas saņemt.

1.2. Standartu veidi

Pamatstandarts - standarts ar plašu darbības sfēru vai vispārīgiem nosacījumiem vienā noteiktā jomā.

Terminoloģijas standarts - standarts, kas ir saistīts ar terminiem, parasti arī ar to definīcijām, un dažreiz ar paskaidrojošām piezīmēm, ilustrācijām, piemēriem, u.c.

Testēšanas standarts - standarts, kurā dotas testēšanas metodes, kas dažkārt papildinātas ar citiem testēšanas nosacījumiem, tādiem kā, paraugu ņemšana, statistikas metožu lietošana, testu secība.

Produkta standarts - standarts, kas detalizē prasības, kādām jāatbilst produktam vai produkta grupai, lai noteiktu piemērotību paredzētajam mērķim.

Procesa standarts - standarts, kas nosaka prasības, kādām jāatbilst procesam, lai noteiktu tā piemērotību paredzētajam mērķim.

Pakalpojuma standarts - standarts, kas nosaka prasības, kādām jāatbilst pakalpojumam, lai noteiktu tā piemērotību paredzētajam mērķim.

Saskarsmes standarts - standarts, kas nosaka prasības, kuras saistītas ar produktu vai sistēmu saderību to savstarpējās saskarsmes punktos.

Sniedzamo uzziņu standarts - standarts, kas iekļauj raksturīgo paziņojumu sarakstu, norādot vērtības vai citas ziņas par produktu, procesu vai pakalpojumu.

1.3. Alternatīva standartiem

Standartizācijas organizāciju izstrādātie un publicētie standarti ir tikai viens veids, kā nodrošināt iepriekš aprakstīto. Brīvais tir-

gus piedāvā pats savus standartus vai prakses kodeksus. Piemēram, prakses kodekss var palielināt saderību un mazināt variācijas vai dažos gadījumos atbalstīt minimālo pakalpojuma kvalitātes prasību ievērošanu. Piemēram, marķēšana var uzlabot informēšanu, savukārt apzināti preču kodi var palielināt saderību un regulēt daudzveidību.

Acīm redzams, ka šīm alternatīvām nav tādas efektivitātes kā standartiem un tās dod tikai daļēju risinājumu, lai gan var papildināt standartus.

2. Standartizācijas organizācijas

2. Standartizācijas organizācijas starptautiskā līmenī

ISA - *International Federation of the Standardizing Associations*

1926. gadā Ņujorkā tika apspriests jautājums par starptautiskas standartizācijas organizācijas dibināšanu. Tajā pašā gadā Prāgā nodibināja starptautisku standartizācijas organizāciju - Standartizācijas organizāciju starptautisko apvienību jeb ISA (*International Federation of the Standardizing Associations*), kurā apvienojās 20 valstu nacionālās standartizācijas organizācijas. Saskaņā ar nolikumu ISA izstrādāja starptautiskās standartizācijas un starptautisko standartu pamatprincipus. ISA izstrādāja ieteikumus, kurus ņēma vērā nacionālās standartizācijas organizācijas, izstrādājot nacionālos standartus.

1938. gadā Berlīnē notika Starptautiskais standartizācijas kongress, kurā piedalījās visas ISA dalībvalstis. Kongresā pieņēma lēmumu nodibināt 32 standartizācijas komitejas un apakškomitejas dažādās tehnikas nozarēs: celtniecībā, autobūvē, aviācijā, mašīnbūvē, melnajā metalurģijā, naftas rūpniecībā, kino tehnikā utt. Komiteju uzdevums bija izstrādāt ieteikumus standartizācijai šajās nozarēs. ISA darbības laikā tika izstrādāti 32 starptautiskie standarti, kurus publicēja kā ISA biļetenus.

Pēdējā ISA konference notika ASV 1939. gadā. Sākoties Otrajam pasaules karam, ISA darbība tika pārtraukta.

1943. gadā ANO nodibināja Standartizācijas koordinācijas komiteju (*Le Comit  de coordination des Normalisation des Nations Unies - UNSS*) ar birojiem Londonā un Ņujorkā. Tika pieņemts nolikums uz diviem gadiem. Komitejā ietilpa 18 antihit-

leriskās koalīcijas valstis. Komitejas mērķis bija saglabāt ISA uzkrāto pieredzi un informāciju, un kara laikā koordinēt koalīcijas valstu darbību standartizācijā.

1946. gadā Londonā notika apspriede, kurā piedalījās 65 delegāti no 24 valstīm. 1946. gada 24. oktobra sanāksmē tika pieņemts lēmums nodibināt Starptautisko Standartizācijas organizāciju - ISO (*International Organization for Standardization*).

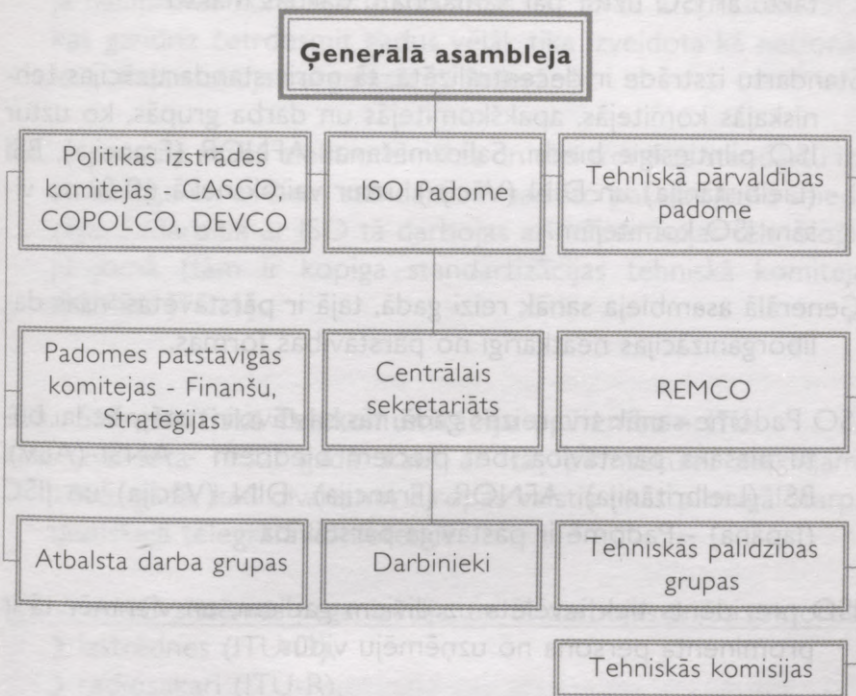
Tika pieņemts ISO Nolikums un Procedūru noteikumi. Sanāksmē nolēma, ka ISO savu darbību uzsāks, kad vismaz 15 valstu nacionālās standartizācijas organizācijas būs pieņēmušas ISO Nolikumu. 1947. gada 23. februārī ISO Ģenerālsekretariāts attiecīgus apliecinājumus bija saņēmis un ISO varēja sākt savu darbību. Sākotnēji tajā ietilpa nacionālās standartizācijas organizācijas no 25 pasaules valstīm - ASV, Austrālijas, Austrijas, Beļģijas, Brazīlijas, Čehoslovākijas, Čīles, Dānijas, Dienvidāfrikas Savienības, Francijas, Indijas, Izraēlas, Jaunzēlandes, Kanādas, Ķīnas, Lielbritānijas, Meksikas, Nīderlandes, Norvēģijas, Polijas, PSRS, Somijas, Šveices, Ungārijas un Zviedrijas.

2.1. Starptautiskā Standartizācijas organizācija - ISO

Starptautiskā Standartizācijas organizācija jeb ISO ir nacionālo standartizācijas organizāciju federācija, kurā apvienotas vairāk nekā 140 organizācijas. Šīs organizācijas ir valstu pārstāves - viena valstī atzīta standartizācijas organizācija no katras dalībvalsts. Šāda pārstāvības sistēma ļāva izveidot «decentralizētu» starptautisko organizāciju.

Šis 1947. gadā izveidotās nevalstiskās organizācijas misija ir veicināt standartizācijas un ar to saistītās darbības attīstību pasaulē no starptautiskās tirdzniecības un pakalpojumu sniegšanas viedokļa, kā arī veicināt sadarbību intelektuālajā sfērā, zinātnē, tehnoloģijā un ekonomikā.

ISO struktūra

Valstīm atkarībā no to ekonomiskās attīstības paredzēta atšķirīga pārstāvība šajā organizācijā:

- › pilntiesīgs biedrs,
- › korespondētāj biedrs,
- › abonētāj biedrs.

Pilntiesīgam biedram ir tiesības piedalīties un izmantot balsstiesības jebkurā standartizācijas tehniskajā komitejā un Politikas izstrādes komitejā.

Korespondētāj biedrs nepiedalās standartizācijas tehnisko komiteju un Politikas izstrādes komiteju darbā (cilvēkresursu un finansiālo līdzekļu ierobežotības dēļ), bet ir tiesīgs saņemt pilnīgu informāciju par jebkuru interesējošo darbu.

Abonētājbiedrs pārstāv mazu ekonomisko iespēju valstis, kas kontaktu ar ISO uztur par samazinātu dalības maksu.

Standartu izstrāde ir decentralizēta, tā noris standartizācijas tehniskajās komitejās, apakškomitejās un darba grupās, ko uztur ISO pilntiesīgie biedri. Salīdzināšanai: AFNOR (Francija), BSI (Lielbritānija) un DIN (Vācija) uztur vairāk nekā 60 % no visām ISO komitejām.

Ģenerālā asambleja sanāk reizi gadā, tajā ir pārstāvētas visas dalīborganizācijas neatkarīgi no pārstāvības formas.

ISO Padome sanāk trīs reizes gadā, tās sastāvs ir rotējošs, lai būtu plašāka pārstāvība, bet pieciem biedriem - ANSI (ASV), BSI (Lielbritānija), AFNOR (Francija), DIN (Vācija) un JISC (Japāna) - Padomē ir pastāvīga pārstāvība.

ISO prezidents tiek ievēlēts uz diviem gadiem, un vienmēr tā ir prominenta persona no uzņēmēju vidus.

Organizācijai ir divi viceprezidenti, kas attiecīgi ir atbildīgi par tās politisko un tehnisko vadīšanu.

Ģenerālsekretārs darbojas par izpilddirektoru.

Politikas izstrādes komitejas:

- CASCO - Atbilstības novērtēšanas komiteja,
- COPOLCO - Patērētāju aizsardzības politikas komiteja,
- DEVCO - Jaunattīstības valstu komiteja,
- REMCO -References materiālu komiteja.

2.2. Starptautiskā Elektrotehnikas komisija - IEC

IEC ir pati vecākā no brīvprātīgajām starptautiskajām standartizācijas organizācijām. To dibināja septiņas valstis 1906. gadā.

IEC tika izveidota kā centrāla organizācija, kas pakāpeniski veidoja nacionālās komitejas dalībvalstīs. Ar to tā atšķiras no ISO, kas gandrīz četrdesmit gadus vēlāk tika izveidota kā nacionālo standartizācijas organizāciju federācija.

IEC ir pasaulē atzīta elektrotehnikas un elektronikas standartu izstrādātāja un ar šiem standartiem saistīto pakalpojumu sniedzēja. Sadarbībā ar ISO tā darbojas arī informācijas tehnoloģiju jomā (tām ir kopīga standartizācijas tehniskā komiteja ISO/IEC JTC 1).

2.3. Starptautiskā Telekomunikāciju apvienība - ITU

ITU izveidota 1932. gadā, kaut arī tās pirmsākumi meklējami 1865. gadā, kad divdesmit Eiropas valstis tikās pirmajā Starptautiskajā telegrāfa konferencē.

ITU ir ANO sistēmas organizācija, un tā darbojas trijos sektoros:

- › izstrādnes (ITU-D),
- › radiosakari (ITU-R),
- › standartizācija (ITU-T).

ITU-T izveidota 1993. gadā, ar to aizstājot CCITT (Starptautisko Telegrāfa un telefona konsultatīvo komiteju).

3. Standartizācijas organizācijas

3. Standartizācijas organizācijas Eiropas līmenī

1960. gadā Eiropas Savienība (ES) kopā ar Eiropas Brīvās tirdzniecības asociāciju (EFTA) izveidoja standartizācijas organizācijas CEN un CENELEC, kas izstrādā visām dalībvalstīm kopīgus Eiropas standartus. Šie standarti visām dalībvalstīm jāadaptē kā nacionālie standarti, vienlaicīgi atceļot tos standartus, kuru prasības ir pretrunā ar Eiropas standartu prasībām. Eiropas standartu pārņemšanas un lietošanas līmenis ir viens no pamatrādītājiem un kritērijiem, pēc kuriem lemj par valsts gatavību iestāties Pasaules Tirdzniecības organizācijā un Eiropas Savienībā.

3.1. Eiropas Standartizācijas komiteja - CEN

CEN ir vislielākā brīvprātīgā standartizācijas institūcija Eiropā. Tā dibināta ar Rietumeiropas valstu nacionālo standartizācijas institūciju līdzdalību. CEN sastāvā ir 22 nacionālie biedri, 7 asociētie biedri, 4 korespondētājorganizācijas un 11 afiliētie biedri.

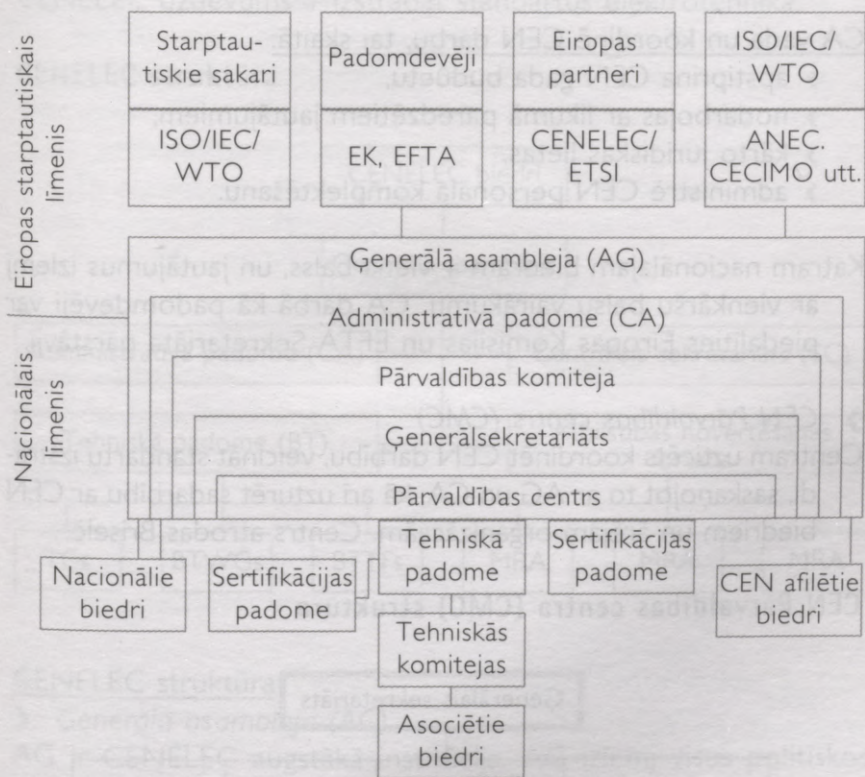
CEN dibināšanas mērķis bija sekmēt brīvprātīgu visāda veida tehnisko harmonizāciju Eiropā. CEN darbs notiek saskaņā ar procedūrām, kuras prasa ievērot šādus principus: atklātums un caurredzamība, konsenss, nacionālā uzticēšanās, tehniskā un vispārīgā saskaņotība.

Organizācijai ir divi pamatlīmeņi. Pirmais ir nacionālais līmenis, kurā pārstāvēti nacionālie biedri, kas iesaistīti tehniskajās komitejās un darba grupās. Otrais ir Eiropas (un starptautiskais) līmenis, kurā ietvertas Eiropas Komisijas, EFTA, asociāciju,

tirdzniecības federāciju un citu Eiropas līdzdalībnieku normatīvu prasības.

Eiropā CEN sadarbojas ar CENELEC (Eiropas Elektrotehnikas komiteju) un ETSI (Eiropas Telekomunikāciju standartu institūtu).

CEN struktūra

CEN organizatoriskajā pamatstruktūrā ietilpst šādas institūcijas:

➤ **Ģenerālā asambleja (AG)**

AG sasauc ģenerālsēdētārs pēc Administratīvās padomes rīkojuma. Katru gadu laikā no aprīļa līdz novembrim notiek gadskārtējās sanāksmes. Ģenerālā asambleja ir CEN augstākā in-

stitūcija, kas ir atbildīga arī par CEN prezidenta iecelšanu amatā. Prezidents parasti ir vadošs uzņēmējs no CEN valstīm.

› Administratīvā padome (CA)

Padome sanāk vairākas reizes gadā, un katrs CEN nacionālais biedrs ir tiesīgs dalībai šajā padomē izvirzīt vienu savu pastāvīgo pārstāvi un vienu vietnieku. Ģenerālā asambleja ir tiesīga pārskatīt CA lēmumus.

CA vada un koordinē CEN darbu, tai skaitā:

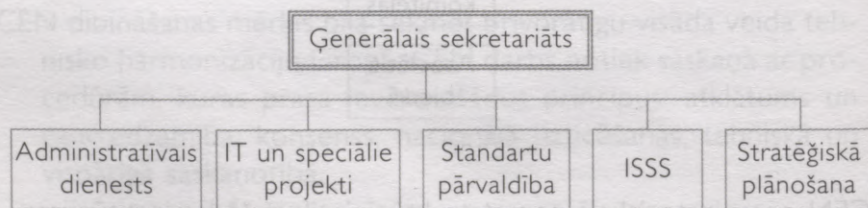
- › apstiprina CEN gada budžetu,
- › nodarbojas ar likumā paredzētiem jautājumiem,
- › kārtā juridiskas lietas,
- › administrē CEN personāla komplektēšanu.

Katram nacionālajam biedram ir viena balss, un jautājumus izlemj ar vienkāršu balsu vairākumu. CA darbā kā padomdevēji var piedalīties Eiropas Komisijas un EFTA Sekretariāta pārstāvji.

› CEN Pārvaldības centrs (CMC)

Centram uzticēts koordinēt CEN darbību, veicināt standartu izstrādi, saskaņojot to ar AG un CA, kā arī uzturēt sadarbību ar CEN biedriem un ārējām organizācijām. Centrs atrodas Briselē.

CEN Pārvaldības centra (CMC) struktūra

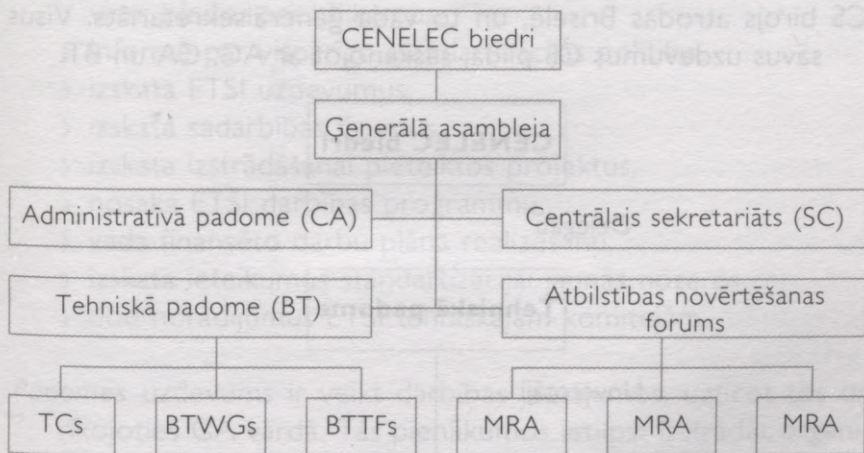
CEN ietvaros darbojas 276 standartizācijas tehnikās komitejas, kas izstrādājušas un līdz 2003. gada martam apstiprinājušas 8474 standartus.

3.2. Eiropas Elektrotehnikas komiteja - CENELEC

CENELEC ir bezpeļņas organizācija, kas izveidojās 1973. gadā, apvienojoties divām agrākām Eiropas organizācijām - CENELCOM un CENEL. Šobrīd CENELEC, sastāvā ir 22 nacionālās elektrotehniskās komitejas no 22 Eiropas valstīm. CENELEC darbībā ar savām nacionālajām komitejām piedalās arī 13 afilētie biedri.

CENELEC uzdevums ir izstrādāt standartus elektrotehnikā.

CENELEC struktūra

CENELEC struktūra

› Ģenerālā asambleja (AG).

AG ir CENELEC augstākā institūcija. AG izlemj visus politiskos jautājumus, un tās sastāvā ir pārstāvis no katras nacionālās standartizācijas institūcijas (22 nacionāliem biedriem).

› Administratīvā padome (CA)

CA kontrolē un vada CENELEC ikdienas pārvaldību, formulē politikas virzību saskaņā ar AG rezolūcijām. CA vada prezidents.

› *Tehniskā padome (BT)*

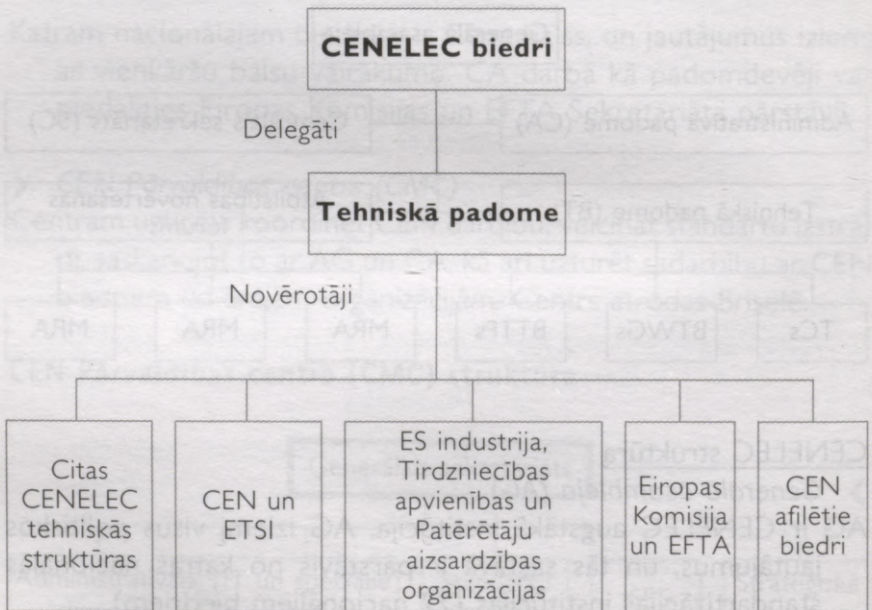
BT koordinē tehnisko komiteju, apakškomiteju, darba grupu un speciāli izveidotu grupu darbu.

CENELEC Centrālais sekretariāts (CS)

CS koordinē CENELEC darbību. Tā pienākumos ietilpst:

- › administrēt AG, CA un BT,
- › pārraudzīt jaunu standartu izstrādāšanu,
- › organizēt jauno standartu apstiprināšanu,
- › sagatavot publicēšanai standartu tekstus,
- › vienoties ar sociālajiem un ekonomiskajiem partneriem,
- › sadarboties ar standartizācijas institūcijām.

CS birojs atrodas Briselē, un to vada ģenerālsekretariāts. Visus savus uzdevumus CS pilda, saskaņojot ar AG, CA un BT.

3.3. Eiropas Telekomunikāciju standartu institūts - ETSI

ETSI ir bezpeļņas organizācija, kuras uzdevums ir izstrādāt telekomunikāciju standartus, ETSI aktīvi propagandē un veicina

sadarbību starp attiecīgām Eiropas un citu reģionu organizācijām.

ETSI ir Eiropas Savienības oficiāli atzīta Eiropas standartizācijas organizācija.

ETSI vadība

Ģenerālā asambleja (GA)

GA ir ETSI vadības izpildinstitūcija. Tās pienākumos ietilpst izstrādāt organizācijas politiku un stratēģiju, izlemt ETSI darbības finansiālos, metodiskos un administratīvos jautājumus.

Institūcija

- › virza biedru priekšlikumus,
- › informē par vispārīgo standartizācijas politiku,
- › izskata ETSI uzdevumus,
- › izskata sadarbības līgumus,
- › izskata izstrādāšanai pieteiktos projektus,
- › nosaka ETSI darbības programmu,
- › vada finansēto darbu plāna realizēšanu,
- › izskata ieteikumus standartizācijai jaunās nozarēs,
- › dod norādījumus ETSI tehniskajām komitejām.

Padomes uzdevums ir veikt darbības jautājumos, uzticot tos un rīkojoties GA vārdā. Tās pienākumos ietilpst izstrādāt organizācijas politiku un izskatīt tās stratēģiju.

Tehniskās vienības uzdevums ir izstrādāt ETSI standartus un citus ETSI publicējamus materiālus.

Īpaša ekspertu komisija (STF, specialist task force) ir augsti kvalificētu ekspertu komanda, kas uzņēmusies kopā veikt konkrētu darbu kādā ETSI attīstības jomā. Šajā komandā var būt pat vairāk nekā 100 ekspertu.

Šobrīd ETSI apvieno 768 biedrus no 55 valstīm - 579 pilntiesīgie biedri (35 valstis), 149 asociētie biedri (20 valstis) un 40 no-

vērotāji (18 valstis). Kā piemēru var minēt, ka Igauniju pārstāv viena organizācija, Lietuvu - neviena, Krieviju - 8, Franciju - 85, Vāciju - 92, Lielbritāniju - 150.

Latviju pārstāv «Lattelekom», LMT un LR Satiksmes ministrija.

«Latvijas standarts» kā Latvijas nacionālā standartizācijas institūcija un ETSI 2003. gadā ir noslēdzis Saprašanās memorandu (*Memorandum of Understanding*).

Ģenerālā asambleja

Padome

Tehniskā vienība

Īpaša ekspertu komisija

Sekretariāts

4. Saikne starp Eiropas un pasaules standartizācijas

4. Saikne starp Eiropas un pasaules standartizācijas organizācijām

Starp starptautiskajām un Eiropas standartizācijas organizācijām pastāv stingra saikne. CEN un CENELEC biedri attiecīgi ir arī ISO un IEC biedri, un daudzi ETSI biedri ir ITU biedri. Rodas loģisks jautājums: ja jau nacionālās standartizācijas organizācijas ir starptautisko organizāciju biedri, tad kāpēc vispār ir nepieciešamas «dublējošās» organizācijas Eiropā?

Minēsim tikai vienu iemeslu. Eiropas standartizācijas organizāciju uzdevums ir likvidēt Eiropas Savienības iekšējās tirdzniecības barjeras, izstrādājot visām Eiropas valstīm kopīgus standartus un ar attiecīgiem tehniski normatīvajiem dokumentiem, kuriem nav ekvivalentu starptautiskā līmenī, atbalstīt Eiropas direktīvas - normatīvos aktus, kas ir attiecināmi tikai un vienīgi uz ES dalībvalstīm.

Apzinoties darbu nevajadzīgu dublēšanos un potenciālos konfliktus starp Eiropas un starptautiskajām standartizācijas organizācijām, abas puses noslēdza virkni līgumu, lai izvairītos no darbu pārklāšanās un nospraustu prioritātes.

4.1. CEN un ISO Vīnes līgums

Līgums tika parakstīts 1991. gadā, pārskatīts un sistematizēts 2001. gadā.

Līgums galvenajos virzienos iezīmē divus sadarbības modeļus, kurus izmanto standartu izstrādē. Vienā gadījumā ISO un otrā

CEN uzņemas līderes lomu standarta izstrādes procesā. Abos modeļos izstrādātais dokuments tiek prezentēts abpusējai apstiprināšanai.

leguvumi:

- › CEN darbība kļuvusi caurredzamāka un ISO biedriem ir iespējams ietekmēt standarta saturu - un otrādi;
- › var izvairīties no darbu un struktūru dublēšanās, tādējādi efektīvāk izlietojot resursus;
- › paātrinās standarta izstrādes process, jo konsenss jāsasniedz vienreiz.

Pamatprincipi:

- › to, vai procedūras notiek pēc ISO vai CEN noteikumiem, izlemj atkarībā no tā, kura institūcija ir standarta izstrādes līdere;
- › ISO respektē CEN stratēģiju Eiropas Komisijas un EFTA ietvaros, kā arī CEN sakarus ar citām Eiropas standartizācijas organizācijām;
- › gan CEN, gan ISO ir uzņēmušās šādas saistības:
 - caurredzamība,
 - atklātums,
 - saskaņotība,
 - objektivitāte,
 - konsenss.
- › projektu nodošanā priekšroka ir virzienam no CEN uz ISO;
- › ja vēlamais rezultāts nav sasniegts, gan viena, gan otra puse projektu var tālāk realizēt atsevišķi;
- › CEN pieņem, ka ISO iesaistīšana CEN vadītos projektos liek koriģēt CEN procedūras;
- › kaut arī vadošā ir viena no pusēm, galīgais teksts jāapstiprina abām pusēm vienlaicīgi;
- › CEN piekrīt adekvāti reaģēt uz jebkuriem komentāriem.

Darbības aspekti:

- › CEN un ISO regulāri apmainās ar informāciju par darbības programmām, rezolūcijām, projektiem utt.;

- › tehniskajās sēdēs ir pārstāvētas abas puses;
- › CEN savus darbus saskaņā ar līguma noteikumiem nodod ISO.
- › puses noskaidro, kuru CEN projektu realizēšanā ir ieinteresēta līdzdarboties ISO;
- › līguma uzraudzīšana uzticēta Apvienotajai koordinācijas grupai (JCG), kurā CEN pārstāv Tehniskā padome un ISO - Pārvaldības padome.

4.2. CENELEC un IEC Drēzdenes līgums

Sākumā tas bija pazīstams kā Lugāno līgums. Tas attiecas uz jaunu darbu plānošanu un paralēlo balsošanu. Līgums tika noslēgts 1996. gadā.

Mērķi:

- › veicināt starptautisko standartu vispārēju pārņemšanu un publicēšanu;
- › racionalizēt resursu izmantošanu, priekšroku dodot pilnīgai standarta satura tehniskajai izskatīšanai starptautiskā līmenī;
- › paātrināt standartu izstrādāšanu atbilstoši tirgus vajadzībām.

Kopīga darbu plānošana:

- › visi CENELEC biedri ir arī IEC biedri;
- › jauna standarta izstrādes plānošana Eiropas līmenī notiek vai nu CENELEC Ģenerālajā asamblejā, vai Tehniskajā padomē;
- › CENELEC jāpārliecinās, vai attiecīgo uzdevumu nevarētu uzņemt IEC.

Jauna standarta izstrādes kategorijas:

- › jauns Eiropas standarts,
- › Eiropas vajadzībām pielāgots IEC standarts,
- › pārskatīts un modificēts IEC standarts.

Līgumā paredzēts, ka IEC sešu mēnešu laikā paziņo CENELEC par iespēju uzņemt šo darbu. Ja IEC šo uzaicinājumu noraida, jauno standartu izstrādā CENELEC.

4.3. IEC un ETSI līgums

IEC un ETSI darbība pārklājas jūras radiosakaru jomā un attiecināma uz radiomērījumu metodēm.

Mērķis:

- › nodrošināt maksimālu saskaņotību starp IEC un ETSI standartiem;
- › izvairīties no ETSI, IEC un CENELEC darbības pārklāšanās;
- › veicināt sadarbību un Eiropas līmenī jau sasniegto vienošanos īstenošanu.

Principi:

- › CENELEC/ETSI līgumiem ir priekšroka pār IEC/ETSI līgumiem, izņemot gadījumus, kur visas pušes piekrīt grozījumiem;
- › visas reģionālās un starptautiskās standartizācijas organizācijas jāinformē par jaunām iestrādēm un jāaicina to pārstāvji ņemt dalību jebkurā diskusijā, kas var attiekties uz viņiem.
- › visās savstarpējo interešu jomās jāapmainās ar pilnīgi visu informāciju, kas attiecas uz standartu izstrādi.

Sadarbība:

- › informācijas apmaiņa par darba programmām,
- › apmaiņa ar darba dokumentiem un projektiem saistītajās jomās,
- › dalība standartizācijas tehniskajās komitejās novērotāju statusā,
- › ETSI ierosina IEC jaunus projektus.

4.4. ITU un ETSI saprašanās memorands

2000. gada jūnijā tika parakstīts ITU un ETSI Saprašanās memorands (*Memorandum of Understanding - MoU*), kura mērķis ir veicināt abu organizāciju sadarbību, lai apmierinātu tirgus vajadzības pēc kopīgiem standartiem.

Memorands vienai organizācijai dod iespēju izmantot otras organizācijas dokumentus, lai veicinātu sava darba progresu un vispārēju saskaņotību. Katras organizācijas tehniskie eksperti var piedalīties gan ITU, gan ETSI tehniskajās sanāksmēs.

5. Eiropas standartizācija un likumdošana

5. Eiropas standartizācija un likumdošana

Lai pilnīgāk nodrošinātu preču brīvu kustību Eiropas Savienībā, 1985. gadā tika pieņemta Eiropas Savienības rezolūcija par *Jauno pieeju (New Approach)*.

Šīs Jaunās pieejas fundamentālais pamats ir:

Būtiskās prasības - likumdošanas aktos (direktīvās) skaidri un precīzi apraksta sagaidāmo rezultātu, nenorādot metodes kā to sasniegt. Direktīvās noteiktas būtiskās prasības, kas jāievēro attiecībā uz preču drošumu, sabiedrības veselības un vides aizsardzību, taču tajās netiek sniegti detalizēti preču tehniskie raksturojumi.

Atsauces uz standartiem - harmonizētie standarti izklāsta tehniskās specifikācijas, kas nodrošina būtisko prasību izpildi. Standarti ir brīvprātīgi un ražotājs pats izvēlas tehnisko risinājumu, lai izpildītu likumdošanā noteiktās būtiskās prasības. Taču harmonizēto standartu piemērošana nodrošina atbilstību būtiskajām prasībām.

Atbilstības novērtēšanas politika - vienota pieeja dažādām atbilstības novērtēšanas procedūru fāzēm, nosakot kritērijus šo procedūru lietošanai, procedūru veikšanas iestāžu nozīmēšanai un CE zīmes lietošanai preču marķēšanā. 1989. gadā tika pieņemta Eiropas Savienības rezolūcija par Globālo pieeju sertifikācijai un testēšanai.

leguvumi no Jaunās pieejas:

› Likumdevējiem ir vienkāršāk vienoties par būtiskajām prasī-

- bām, nekā par detalizētām tehniskajām prasībām.
- Likumdošanas akti nav regulāri jāpārskata, lai tie atbilstu tehnoloģiju maiņai.
 - Ražotāji nav ierobežoti ar vienu metodi, lai izpildītu likumdošanas prasības.

Šī pieeja ir iestrādāta Latvijas Republikas Saeimas 1998. gada 24. decembrī pieņemtajā Standartizācijas likumā, kura 13. pantā teikts:

- «(1) Standartu piemērošana ir brīvprātīga.
- (2) Ministru kabinets var noteikt obligāti piemērojamus Latvijas nacionālos standartus.»

«CE» zīmes marķējums

Lai norādītu, ka produkts atbilst ES harmonizētajai likumdošanai, visās ES *Jaunās pieejas* direktīvās, tika radīts vienots marķējums - «CE» zīme, kas apliecina produkta atbilstību Eiropas Savienības direktīvās noteiktajām drošības, veselības un vides aizsardzības prasībām. Latvijas Republikas Ministru kabinets nosaka tās preču grupas, kurām šādas atbilstības prasības ir obligātas.

«CE» zīmes marķējuma piešķiršana

Ražotāji vai importētāji Eiropas Savienības tirgū piešķir «CE» zīmes marķējumu paši uz savu atbildību, tādējādi demonstrējot atbildību par izstrādājumu un apliecinot, ka produkts ir projektēts un ražots atbilstoši visu uz produktu attiecināmo direktīvu būtiskajām prasībām un ir ticis pakļauts attiecīgajai ES direktīvā noteiktai produkta atbilstības novērtēšanas procedūrai. «CE» zīmes marķējums obligāti jāpiešķir visiem produktiem, uz kuriem attiecas ES *Jaunās pieejas* direktīvas, pirms to nonākšanas tirgū, bet «CE» zīmes piestiprināšana pie precēm, uz kurām neattiecas neviena *Jaunās pieejas* direktīva, ir aizliegta. «CE» zīmes marķējumam jābūt redzamam, skaidri salasāmam un piestiprinātam pie produkta vai tā iesaiņojuma, bez iespējām to viegli noņemt vai izdzēst. «CE» zīmes mar-

ķējumam ir jābūt atbilstošam direktīvās noteiktajiem izmēriem un veidolam.

Šo marķējumu piešķir patstāvīgi vai pamatojoties uz pilnvarotas (ES valstīs notificētas) sertifikācijas institūcijas atzinumu. Šādu atbilstības apliecinājumu var dot arī ražotāja pilnvarots pārstāvis, importētājs, kā arī iekārtu montētājs.

Izpildot «CE» zīmes marķējuma prasības, Latvijas ražotāji vai to pārstāvji iegūst pieeju visam ES tirgum, izmantojot produkta atbilstības apstiprinājuma procedūras. Tādējādi marķējums stimulē brīvu tirdzniecību, harmonizējot atbilstības noteikumus plaša patēriņa un rūpnieciskajiem produktiem.

6. Latvijas nacionālā standartizācijas sistēma

6. Latvijas nacionālā standartizācijas sistēma

6.1. Ieskats vēsturē

Latvijā, tāpat kā daudzās pasaules valstīs, nepieciešamība lietot standartus nobrieda XX gadsimta sākumā. Latvijā bija visi standartizētas ražošanas priekšnosacījumi, t.i., pietiekami augsts tehnikas un ražošanas attīstības līmenis, labi organizēti tirgi un plašs patērētāju loks. Standartizētas prasības vispirms tika ieviestas eksporta precēm (liniņiem, kokiem, sviestam, bekonam, sēklām), lai uzlabotos Latvijas ražojumu kvalitāte un konkurētspēja ārzemju tirgos.

1939. gada februārī savu darbu sāka pirmā Latvijas nacionālā standartizācijas institūcija - Saimnieciskās racionalizācijas institūts.

1939. gada 21. februāra «Valdības Vēstnesis» publicē paziņojumu nr. 43, kurā teikts, ka 1939. gada 18. februārī Finanšu ministrijas Saimnieciskās racionalizācijas institūts izdevis papīra formāta standarta RIS I «Papīra formāti» I. izdevumu, kas iespiests Valsts tipogrāfijā Valdemāra ielā 6. Šis papīra un poligrāfisko izstrādājumu formātu standarts bija pirmais no vairāk nekā simt standartiem, kurus līdz 1940. gada augustam paspēja izdot Saimnieciskās racionalizācijas institūts par dažādiem rūpniecības izstrādājumiem - saplākšņiem, logiem, durvīm, lauksaimniecības darbarīkiem, bišu stropiem, skrūvēm, sūkņiem, krāsnīm, dienešta tērpu audumiem, skolēnu mugursomām utt. Tik augsts standartu izstrādes temps lielā mērā bija iespējams tāpēc, ka daudzās nozarēs jau darbojās dažādas normas un noteikumi, kuras tagad tikai ieguva valsts standartu statusu. Saimnieciskās racio-

nalizācijas institūts ietilpa Standartizācijas organizāciju starptautiskajā apvienībā (ISA), kuras ieteikumus tas ievēroja, izstrādājot standartus. Piemēram, papīra formātu standartā (RIS 1) tika ievērots starptautiskais papīra standartformāts, kura pamatprincipus pieņēma ISA konferencēs 1928. gadā Prāgā un 1930. gadā Parīzē. Jāsaka, ka gan Latvijā, gan dažās citās valstīs šo papīra formātu sāka lietot agrāk, nekā to paredzēja Saimnieciskās racionalizācijas institūta standarts vai ISA ieteikumi.

Interesants ir fakts, ka joprojām lietoto papīra standartformātu pamatideju izstrādāja vācu ķīmiķis, rīdzinieks profesors Vilhelms Ostvalds (1853–1932), kas par papīra pamatformātu ieteica pieņemt 1 m^2 lielu loksni, kuras malu attiecība būtu tāda pati kā kvadrāta malas attiecība pret tā diagonāli, t.i., $1:\sqrt{2}$. Šādu 841-1189 mm pamatloksni lokot, dabū iegūst atvasinātus formātus, kuriem ir tāda pati malu attiecība un divi blakus esoši formāti viens pret otru attiecas kā $1:2$. Šo ieteikumu vispirms praksē sāka lietot un standartu izdeva Vācijā 1922. gadā. Līdz 1930. gadam papīra standartformātu ieviesa vairākās citās Eiropas valstīs (Šveicē, Čehoslovākijā, Beļģijā, Ungārijā, Polijā, Austrijā, Norvēģijā). Latvijā jau 1929. un 1930. gadā vairākas valsts un pašvaldību iestādes sāka lietot standartformātu, kurš standarta statusu ieguva 1939. gadā.

Pēc Otrā Pasaules kara Latvija tika iekļauta PSRS vienotajā standartizācijas sistēmā.

1970. gadā PSRS tika ieviesta Valsts standartizācijas sistēma, kas noteica vienotu standartizācijas politiku valsts, republikas, nozares un uzņēmuma ietvaros, izstrādājot un apstiprinot standartus un tehniskos noteikumus kā obligātus normatīvus dokumentus, kā arī nosakot to lietošanu un uzraudzības kārtību.

Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas 1990. gadā, Latvijā bija jāizveido starptautiskajai un Eiropas praksei atbilstoša standartizācijas sistēma.

1995. gadā Ministru kabinets akceptēja Latvijas Nacionālās standartizācijas sistēmas koncepciju, kuras mērķis bija izstrādāt vienotus pamatprincipus standartizācijā, lai veicinātu Latvijas preču un pakalpojumu konkurētspēju iekšējā un ārējā tirgū. Šajā koncepcijā bija iezīmēti svarīgākie etapi standartizācijas sistēmas veidošanā.

Standartizācijas pamatprincipi ir sekojoši:

- › brīvprātība un atklātība;
- › visu ieinteresēto pušu dalība;
- › kopējās saskaņas princips;
- › orientācija uz tehnikas sasniegumiem;
- › orientācija uz kopēju labumu;
- › starptautiskums.

Standartu izstrādē piedalās visas standartizācijā ieinteresētās puses. Par ieinteresētajām pusēm uzskata produkcijas ražotājus un pakalpojumu sniedzējus, lietotājus, patērētāju interešu aizsardzības organizācijas, sertifikācijas, testēšanas, akreditācijas, kontroles un uzraudzības organizācijas un citas, kas saistītas ar standartu lietošanu. Šo pušu kopas veido standartizācijas tehniskās komitejas, kuras sagatavo adaptācijai starptautiskos un reģionālos standartus vai izstrādā nacionālos standartus. Lēmums par standartu pieņemšanu pamatojas uz kopējās saskaņas principu un tādējādi atsevišķu komitejas locekļu iespējas iespaidot standarta saturu ir ierobežotas.

Standartu lietošana ir brīvprātīga. Standartu lietošana kļūst obligāta, ja tā paredzēta Latvijas Republikas likumdošanas aktos, līgumos vai citu tiesisku saistību gadījumos. Standartu lietotāji ir atbildīgi par tā pareizu lietošanu.

Veidojot nacionālo standartizācijas sistēmu, tika ievēroti sekojoši noteikumi:

- › standartizācijai ir jābūt atbilstošai Latvijas Republikas intere-

- › sēm un tautsaimniecības vajadzībām;
- › standartizācijas sistēmai ir jāveido atbilstoši ES prasībām;
- › nacionālo standartu statusā ir jāadaptē visi ES standarti;
- › nacionālo Latvijas standartu izstrādāšana pieļaujama tikai specifiskās nozarēs.

1995. gadā ar Ministru Kabineta rīkojumu tika izveidota valsts iestāde «Latvijas Nacionālais standartizācijas un metroloģijas centrs», ar mērķi nodrošināt valsts tautsaimniecības vajadzības standartizācijā un metroloģijā pārejas periodā no plānveida ekonomikas uz tirgus ekonomiku. Lai samazinātu organizāciju uzturēšanas izdevumus, standartizācijas un metroloģijas funkciju koordinācija tika uzdots vienai iestādei, kā tas tajā laikā bija izdarīts daudzās valstīs, kuras atradās līdzīgā situācijā, piemēram, Čehijā, Slovākijā, Slovēnijā, Lietuvā un Igaunijā. Centrs atradās Ekonomikas ministrijas pārraudzībā, pārzināja un koordinēja uzņēmumu un organizāciju darbību standartizācijas un metroloģijas jomā.

Mainoties ekonomiskajai situācijai, daudzas no valstīm, kas atradās pārejas periodā no plānveida ekonomikas uz tirgus ekonomiku, pilnībā nodalīja atsevišķi standartizācijas un metroloģijas funkcijas, nododot tās dažādām iestādēm, kā tas ir izveidojies visās attīstītās valstīs.

Pamatojoties uz Nacionālās standartizācijas attīstības koncepciju Ministru kabinets 1998. gadā akceptēja valsts programmu «Standartizācijas attīstība Latvijā».

Programmas mērķi:

- › organizēt standartu izstrādes procesu Latvijā;
- › nodrošināt Latvijas standartizācijas sistēmas iekļaušanos vienotās ES standartizācijas sistēmā,
- › nodrošināt nepieciešamo kritēriju izpildi, lai LVS kļūtu par Eiropas standartizācijas organizāciju CEN un CENELEC pilntiesīgu biedru.

Programma paredz pakāpenisku visu ES standartu adaptāciju līdz 2004. gadam.

Programmas galvenie uzdevumi ir šādi:

- koordinēt Eiropas standartu pieņemšanas procesu;
- noteikt standartizācijas prioritātes un standartu pieņemšanas tempus;
- realizēt vienotu standartizācijas politiku Latvijā, kas saskaņota ar tautsaimniecības prioritātēm un Eiropas Savienības prasībām.

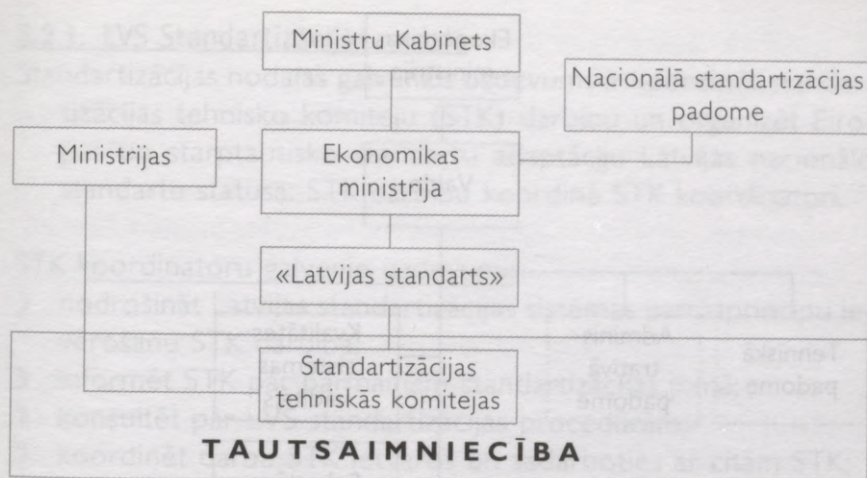
1998. gadā tika izveidota arī Nacionālās standartizācijas padome. Padome ir koleģiāla konsultatīva institūcija, kas izveidota, lai koordinētu standartizācijas norises Latvijā.

Tajā piedalās valsts (ministriju), rūpniecības, tirdzniecības, patērētāju un citu organizāciju pārstāvji, kas ieinteresēti standartizācijas attīstībā un standartu lietošanā.

1998. gada 14. oktobrī Latvijas Republikas Saeimā apstiprina, saskaņā ar Eiropas praksi izstrādāto, «Standartizācijas likumu», kas ir viens no nozīmīgākajiem notikumiem standartizācijas jomā Latvijā.

Šis likums nosaka standartizācijas principus, uzdevumus un organizatorisko sistēmu:

- principi - atklātība, visu ieinteresēto pušu iesaistīšana standartizācijā un lēmumu pieņemšana, pamatojoties uz kopēju vienošanos, brīvprātīga piedalīšanās standartizācijā un brīvprātīga standartu piemērošana, atbilstība sabiedrības interesēm, atbilstība starptautiskajām prasībām;
- uzdevumi - cilvēka dzīvības, veselības un vides aizsardzība, preču un pakalpojumu brīvas kustības nodrošināšana, produktu un sistēmu saderības nodrošināšana;
- organizatoriskā sistēma.

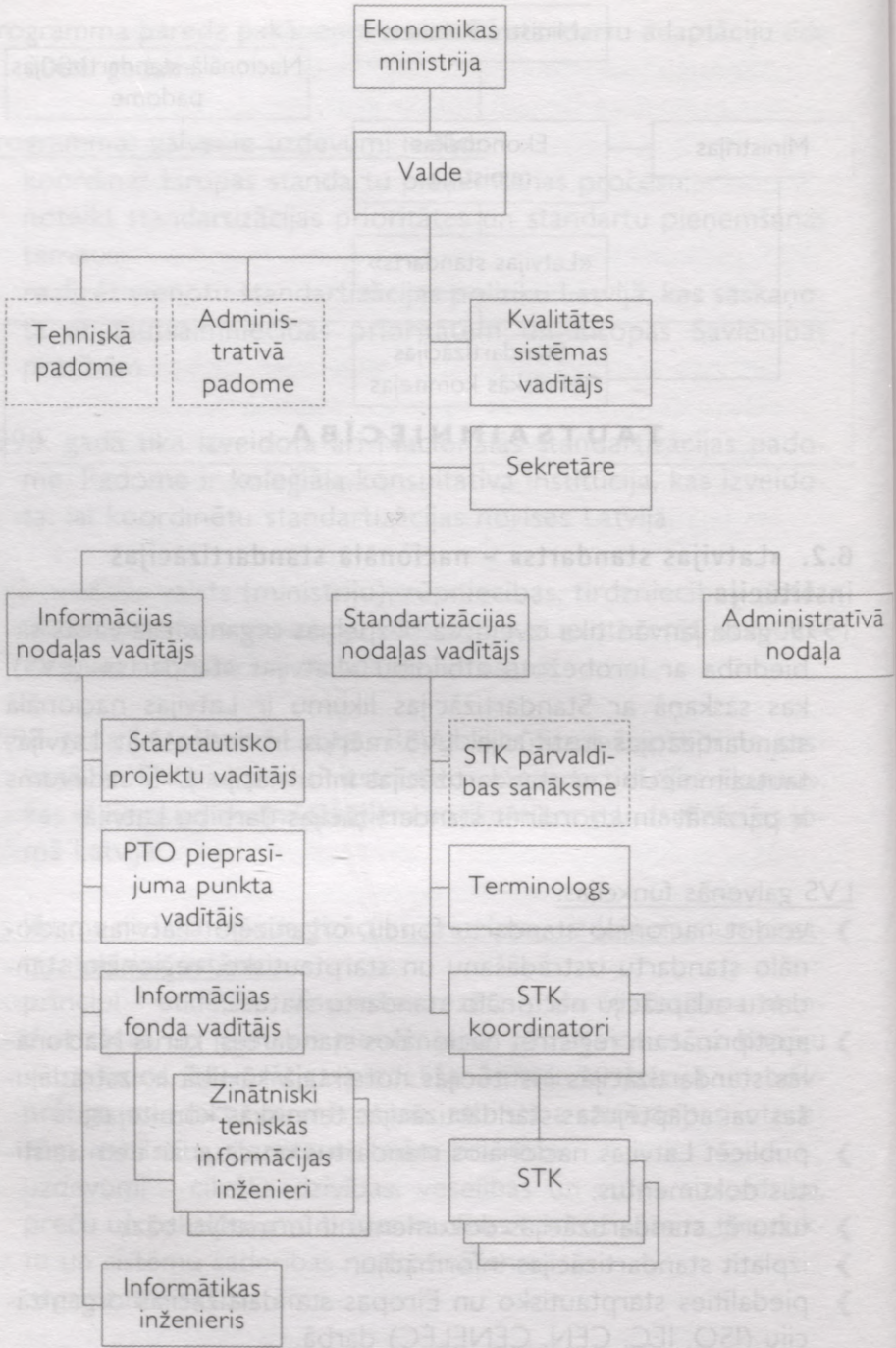

6.2. «Latvijas standarts» – nacionālā standartizācijas institūcija

1999. gada janvārī tika izveidota bezpeļņas organizācija valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību «Latvijas standarts» (LVS), kas saskaņā ar Standartizācijas likumu ir Latvijas nacionālā standartizācijas institūcija. LVS mērķis ir nodrošināt Latvijas tautsaimniecību ar standartizācijas informāciju. LVS uzdevums ir pārzināt un koordinēt standartizācijas darbību Latvijā.

LVS galvenās funkcijas:

- veidot nacionālo standartu fondu, organizējot Latvijas nacionālo standartu izstrādāšanu un starptautisko, reģionālo standartu adaptāciju nacionālo standartu statusā;
- apstiprināt un reģistrēt nacionālos standartus, kurus Nacionālās standartizācijas institūcijas noteiktajā kārtībā ir izstrādājušas vai adaptējušas standartizācijas tehniskās komitejas;
- publicēt Latvijas nacionālos standartus un citus ar tiem saistītus dokumentus;
- uzturēt standartizācijas dokumentu informatīvo bāzi;
- izplatīt standartizācijas informāciju;
- piedalīties starptautisko un Eiropas standartizācijas organizāciju (ISO, IEC, CEN, CENELEC) darbā.

6.2.1. LVS Standartizācijas nodaļa

Standartizācijas nodaļas galvenais uzdevums ir koordinēt standartizācijas tehnisko komiteju (STK) darbību un organizēt Eiropas un starptautisko standartu adaptāciju Latvijas nacionālo standartu statusā. STK darbību koordinē STK koordinatori.

STK koordinatoru galvenie uzdevumi:

- › nodrošināt Latvijas standartizācijas sistēmas pamatprincipu ievērošanu STK darbībā;
- › informēt STK par pārmaiņām standartizācijas jomā;
- › konsultēt par LVS standartizācijas procedūrām;
- › koordinēt darbu STK ietvaros un sadarboties ar citām STK;
- › raudzīties, lai publicētie LVS standarti ne retāk kā reizi 5 gados tiktu pārskatīti.

Standartu izstrādāšanas pamatstruktūra jebkurā līmenī (starptautiskā, Eiropas, nacionālā) ir standartizācijas tehniskā komiteja.

Kā Latvijā tiek veidota un dibināta standartizācijas tehniskā komiteja? Jauna STK tiek dibināta pēc nozaru principa, un iniciators ir standartu pasūtītājs. «Latvijas standarts» oficiālajā Latvijas Republikas laikrakstā «Latvijas Vēstnesis» paziņo, ka tiks nodibināta jauna STK, un uzaicina visas ieinteresētās puses pieteikt savus pilnvarotos pārstāvjus (ekspertus), kas piedalīsies tās darbā. Par ieinteresētajām pusēm uzskata preču, produkcijas un pakalpojumu lietotājus, ražotājus, patērētāju interešu aizsardzības organizācijas, sertifikācijas, testēšanas, akreditācijas, uzraudzības organizācijas un citas organizācijas, kas saistītas ar standartu izstrādi un lietošanu. Ieinteresēto organizāciju pārstāvji STK darbā kā eksperti var iesaistīties arī vēlāk. Vienas STK sastāvā ir ne vairāk kā 15 eksperti.

STK darbības jomā ietilpst

- › izstrādāt rīcības plānus un darba programmas;
- › Latvijas standartu statusā adaptēt starptautiskos un Eiropas standartus;

- izstrādāt Latvijas standartus, tos pārskatīt un tajos izdarīt nepieciešamos grozījumus;
- sniegt konsultācijas, iepazīstināt speciālistus ar standartizācijas darba gaitu un pārmaiņām tajā;
- sadarbībā ar attiecīgajām ministrijām plānot, kādi standarti jāizstrādā, jāpārņem un jāpiemēro, lai varētu izpildīt Ministru kabineta noteikumu prasības.

Katra STK atbilstoši savai nozarei izvēlas attiecīgās spoguļkomitejas - Eiropas Standartizācijas komitejas (CEN), Eiropas Elektrotehnikas komitejas (CENELEC), Starptautiskās Standartizācijas organizācijas (ISO) un Starptautiskās Elektrotehnikas komisijas (IEC) tehniskās komitejas. STK izskata un adaptē savu spoguļkomiteju izstrādātos standartus.

Savā darbībā STK balstās uz konsensa principa.

No 1994. līdz 2002. gadam nodibinātas 47 STK, no tām likvidētas un ar radniecīgām standartizācijas komitejām apvienotas septiņas. Komitejās darbojas 360 eksperti.

LVS/STK 1	Siltuma, gāzes un ūdens tehnoloģija
LVS/STK 2	Informācijas tehnoloģija
LVS/STK 3	Medicīnas tehniskās iekārtas
LVS/STK 4	Būvmateriāli
LVS/STK 6	Spiedieniekārtas un to aprīkojums
LVS/STK 8	Lauksaimniecības pārtikas produkti
LVS/STK 9	Zivju produkcija
LVS/STK 10	Kvalitātes vadība un kvalitātes nodrošināšana
LVS/STK 13	Atbilstības novērtēšana
LVS/STK 15	Autoceļi
LVS/STK 16	Individuālie aizsardzības līdzekļi
LVS/STK 17	Akustika, mehāniskās vibrācijas un triecieni
LVS/STK 18	Skaņas un televīzijas apraide
LVS/STK 19	Darba vide
LVS/STK 20	Vides pārvaldība

- LVS/STK 21 Metināšana un radnieciskie procesi
- LVS/STK 22 Bibliotēku darbs un bibliogrāfija
- LVS/STK 23 Elektrotehnikas terminoloģija
- LVS/STK 24 Ugunsdrošība
- LVS/STK 25 Vides kvalitāte
- LVS/STK 26 Spuldzes un ar tām saistītās iekārtas
- LVS/STK 28 Mašīnu drošība
- LVS/STK 29 Tūrisma pakalpojumi
- LVS/STK 30 Būvniecība
- LVS/STK 31 Reglamentētā metroloģija
- LVS/STK 32 Iepakojums
- LVS/STK 33 Hidrotehniskā celtniecība
- LVS/STK 34 Zvejas rīki un to apdares materiāli
- LVS/STK 35 Telekomunikācijas
- LVS/STK 36 Naftas un dabasgāzes produkti
- LVS/STK 37 Īpašuma vērtēšana
- LVS/STK 38 Kokmateriāli
- LVS/STK 39 Dzelzceļi
- LVS/STK 40 Finanšu grāmatvedība
- LVS/STK 42 Tehniskie palīg līdzekļi personām
ar funkcionāliem traucējumiem
- LVS/STK 43 Piens un piena produkti
- LVS/STK 44 Izbūves noteikumi lietotāju elektroietaisēm
līdz 1kV
- LVS/STK 45 Augsnes ielabošanas un mēslošanas līdzekļi
- LVS/STK 46 Apgaisme
- LVS/STK 47 Ģeomātika. Ģeogrāfiskā informācija

LVS Tehniskā padome (LVS/TP).

LVS/TP ir LVS iekšēja lēmēj institūcija, kas atbildīga par standartizācijas procesu pārvaldību. Tās funkcijas ir:

- › apstiprināt standartizācijas plānu kārtējam kalendārgadam un grozījumus tajā;
- › lemt par STK izveidošanu un likvidēšanu;
- › lemt par standartu reģistrēšanu Latvijas standartu statusā;

- › atcelt Latvijas standartus, kas ir pretrunā ar spēkā esošajiem Eiropas standartiem;
- › risināt strīdus un precedentu gadījumus, kas radušies standartizācijas procesā metodikas trūkuma vai tās nepareizas interpretācijas un pielietošanas gadījumos.

Kas piedalās LVS/TP darbā?

- › LVS valdes priekšsēdētājs vada sēdi un apstiprina lēmumus;
- › Standartizācijas nodaļas vadītājs ziņo par standartu izstrādes/adaptācijas gaitu un citiem LVS/TP kompetencē ietilpstošajiem jautājumiem;
- › LVS/STK koordinatori aizstāv LVS/STK viedokli;
- › PTO pieprasījuma punkta vadītājs informē par pārmaiņām reglamentētajā sfērā;
- › Informācijas fonda vadītājs informē par pārmaiņām dokumentu fondā.

LVS/TP sēdē ir tiesīgi piedalīties arī ieinteresēto LVS/STK pārstāvji.

6.2.2. LVS Informācijas fonds

Informācijas fonds ir LVS struktūrvienība, kuras uzdevums ir izplatīt informāciju standartizācijas jomā un nodrošināt iespēju visiem tautsaimniecības speciālistiem un jebkuram interesentam iepazīties ar standartiem.

Lai izpildītu šo uzdevumu, Informācijas fonds:

- › nodrošina Latvijas standartu un ar tiem saistīto dokumentu fonda komplektēšanu, apstrādi un glabāšanu;
- › realizē Latvijas standartus;
- › izdod Latvijas standartu katalogu;
- › reģistrē un glabā Latvijas UTN;
- › izplata starptautisko, reģionālo un citu standartizācijas organizāciju standartus un ar tiem saistītos dokumentus, saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem.

Standartu fonds

Informācijas fonds veido, uztur un papildina šādus standartu fondus:

1. Latvijas standarti (LVS).

Latvijas standartu fonds tiek komplektēts no izstrādātajiem Latvijas nacionālajiem standartiem un Latvijas standarta statusā adaptētajiem Eiropas un starptautiskajiem standartiem. Latvijas nacionālie standarti veido tikai 4-5% no kopējā Latvijas standartu fonda. Pārējo Latvijas standartu fonda daļu veido adaptētie Eiropas un starptautiskie standarti.

2. Starptautiskās Standartizācijas organizācijas (ISO) standarti.

3. Eiropas Standartizācijas komitejas (CEN) standarti.

4. Starptautiskās Elektrotehnikas komisijas (IEC) standarti.

5. Eiropas Elektrotehnikas standartizācijas komitejas (CENELEC) standarti.

6. Eiropas Telekomunikāciju standartu institūta (ETSI) standarti.

LVS tiek glabāti tikai Latvijas standarta statusā adaptētie ETSI standarti, jo sadarbība ar ETSI ir LR Satiksmes ministrijas Sakaru departamenta kompetencē.

7. Latvijas uzņēmumu tehnisko noteikumu (UTN) fonds.

UTN komplektē no brīvprātīgi reģistrētajiem Latvijas uzņēmumu tehniskajiem noteikumiem. Saskaņā ar alkohola aprites noteikumiem obligāti jāreģistrē tikai alkoholisko dzērienu tehniskie noteikumi. UTN reģistrēšana un eksemplāra glabāšana «Latvijas standartā» nodrošina ikvienam interesentam iespēju ar tiem iepazīties un vienlaicīgi liecina par uzņēmuma produkcijas vai pakalpojuma caurredzamību.

8. Fondā tiek glabāti arī bijušās Padomju Savienības standarti - GOST (izdoti līdz 1991. gadam) un Vācijas Standartizācijas organizācijas (DIN) standarti (izdoti līdz 1998. gadam).

Informācijas fonds piedāvā arī citus ar standartiem un standartizāciju saistītus dokumentus. Ar standartiem saistīto dokumentu fondu veido dažādi standartizācijas organizāciju izdevumi:

1. LVS izdevumi:
 - a) Latvijas standartu katalogs,
 - b) Latvijas uzņēmumu tehnisko noteikumu katalogs.
2. ISO publikācijas:
 - a) Ikmēneša biļetens «ISO Bulletin»,
 - b) Biļetens «Management Systems - The International Review of ISO 9000 and ISO 14000»,
 - c) ISO standartu katalogs.
3. Dažādu valstu standartizācijas organizāciju standartu katalogi un biļeteni (DIN standartu katalogs un biļetens, Britu standartu katalogs u.c.).

Lai nodrošinātu ātru un daudzpusīgu informācijas meklēšanu par standartiem, klientu rīcībā ir gan iespiestie katalogi, gan vairākas elektroniskās datubāzes:

1. *Latvijas standartu katalogs* (versija internetā - www.lvs.lv/latvi/database/query.asp.) Elektroniskajā katalogā var iegūt informāciju ne tikai par interesējošā standarta esamību, derīgumu, izdevuma valodu un cenu, bet arī par to, ar kādu standartu aizstāts atceltais standarts un kāda ir attiecīgā standarta saikne ar Jaunās pieejas direktīvām un Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumiem.
2. Eiropas lielākā standartu bibliogrāfiskā datubanka *PERINORM*, kurā ir atrodama informācija par Eiropas (EN, ETS) un starptautiskajiem (ISO, IEC, ITU) standartiem, kā arī par 20 dažādu valstu (Eiropas Savienības valstu, ASV, Japānas, Krievijas u.c.) standartiem, to savstarpējo atbilstību un saistību ar Eiropas Savienības direktīvām;
3. *UTN* datubāze (www.lvs.lv) sniedz informāciju par Latvijas uz-

ņēmumu/uzņēmējsabiedrību izstrādātājiem un LVS reģistrētajiem tehniskajiem noteikumiem.

Standartu izplatīšana.

LVS kā nacionālo standartu reģistrētājai, izdevējai un standartizācijas dokumentu fonda glabātājai ir standartu pavairošanas un realizācijas ekskluzīvas tiesības.

Informācijas fondā bez maksas var meklēt informāciju iespiestajos katalogos, elektroniskajās datubāzēs vai internetā un iepazīties ar fondā esošajiem standartiem un citiem dokumentiem. Vajadzīgos standartus var iegādāties, maksājot skaidrā naudā vai ar pārskaitījumu. Citu valstu standartizācijas organizāciju standartus, kuri nav LVS fondā, var pasūtīt, apmaksājot visus ar standartu piegādi saistītos izdevumus.

Starptautisko, reģionālo un citu standartizācijas organizāciju standartu izplatīšana notiek atbilstoši noslēgtajiem līgumiem. CEN/CENELEC standarti tiek izplatīti saskaņā ar CEN/CENELEC 2001. gada memorandu nr.10. «CEN/CENELEC publikāciju izplatīšanas un pārdošanas politika». ISO standarti tiek izplatīti saskaņā ar ISO Ģenerālās asamblejas 2000. gada norādījumiem ISO/GEN nr.20 «ISO politika un procedūras attiecībā uz autortiesībām, autortiesību izmantošanas tiesībām un ISO izdevumu pārdošanu».

6.2.3. PTO pieprasījuma punkts

Katrai valstij ir savi preču un pakalpojumu standarti un savas struktūras, kas nodrošina uzraudzību preču un pakalpojumu atbilstībai standartiem un likumdošanai. Atšķirības ir atbilstības novērtēšanas tehniskajos un administratīvajos aspektos, kas saistīti ar administratīvo un uzraudzības institūciju kompetenci.

Lai mazinātu minēto apstākļu negatīvo ietekmi uz starptautisko tirdzniecību un izveidotu noteikumu sistēmu, kas nodrošinātu

atvērtu, godīgu un neizkropļotu konkurenci, ir nodibināta speciāla organizācija - Pasaules Tirdzniecības organizācija (PTO).

PTO, kas dibināta 1995. gada 1. janvārī, ir pasaulē vienīgā starptautiskā organizācija, kas nodarbojas ar tirdzniecības reglamentēšanu starpvalstu līmenī. PTO «sirds» ir līgumi, kas tapuši starpvalstu sarunās. Tos parakstījis valstu vairākums un ratificējuši tos parakstījušo valstu parlamenti.

Viens no tirdzniecības aspektiem, kas ietilpst PTO kompetencē, ir tirdzniecības tehniskās barjeras. Šīs barjeras ir saistītas ar dažādiem nacionālajiem noteikumiem, kas reglamentē ražojumus un pakalpojumus. Tradicionāli šīs tirdzniecības tehniskās barjeras attiecas uz katrā importētājvalstī atsevišķi veicamajām licencēšanas un uzraudzības procedūrām, kas tādējādi dublējas. Tas ne vien izraisa papildu izdevumus, bet arī traucē ražošanu, palielina ražojuma vienības izmaksas, pasliktina sadarbību starp uzņēmumiem un neļauj realizēt brīvā tirgus principus. Kamēr šīs barjeras nav atceltas, ražotājiem jākoncentrējas uz vietējo tirgu un tie nevar izmantot vienota tirgus priekšrocības.

Izšķir trīs veidu tirdzniecības tehniskās barjeras:

1. Nacionālie standarti, kuros izvirzītas prasības ražojuma importam.
2. Nacionālie noteikumi, kas ir obligāti un paredzēti cilvēka dzīvības, veselības un vides aizsardzībai.
3. Testēšanas metodes un sertifikācijas procedūras, kas paredzētas, lai nodrošinātu produkta atbilstību nacionālajai likumdošanai un nacionālajiem standartiem.

Latvijā šos nacionālos noteikumus pieņem, testēšanas metodes un sertifikācijas procedūras reglamentē LR Ministru kabinets.

Saskaņā ar PTO līgumu par tirdzniecības tehniskajām barjerām Latvijā, nacionālajā standartizācijas institūcijā «Latvijas stan-

darts» ir izveidots PTO pieprasījuma punkts. Viens no tā pamatuzdevumiem ir sniegt un saņemt informāciju par minētajām tirdzniecības tehniskajām barjerām.

Pieprasījuma punkts ir informācijas apmaiņas sistēmas nozīmīga sastāvdaļa, kas dod iespēju PTO dalībvalstīm savlaicīgi iepazīties ar prasībām, kuru ievērošana Latvijas Republikā būs obligāta, tādējādi radot iespēju laikus novērst nepilnības, kas potenciāli var radīt papildu ierobežojumus starptautiskajā tirdzniecībā.

Informācijas sniegšanas procedūru PTO līgumā par tirdzniecības tehniskajām barjerām reglamentē Ministru kabineta instrukcija nr. 12. «Kārtība, kādā bezpeļņas organizācijai valsts sabiedrībai ar ierobežotu atbildību «Latvijas standarts» sniedzama informācija par tirdzniecības tehniskajām barjerām un sanitārajiem un fitosanitārajiem pasākumiem».

Otrs būtisks PTO pieprasījuma punkta uzdevums ir atbalstīt Latvijas uzņēmējus. Latvijas uzņēmēji, vērsties PTO pieprasījuma punktā, var noskaidrot jebkuras PTO dalībvalsts izvirzītās prasības ražojumiem vai pakalpojumiem. Protams, lielākoties šī informācija nav pieejama uzreiz, jo tā jāpieprasa no attiecīgās valsts pieprasījuma punkta, kas savukārt to sagatavo, pamatojoties uz savas valsts atbildīgo institūciju iesniegtajiem dokumentiem. Uzņēmējiem jāņem vērā, ka sniegtā informācija pārsvarā būs dalībvalsts nacionālajā valodā un tikai retos gadījumos angļu valodā.

7. Starptautisko un Eiropas

7. Starptautisko un Eiropas standartu adaptācija

Adaptējot starptautiskos un Eiropas standartus, jāievēro standartizācijas vispārīgie pamatprincipi. Pamatprincipi ir aprakstīti Latvijas standartos LVS 100.1 «Standartizācija - Pamatprincipi», LVS 100.2 «Iekšējie noteikumi - Eiropas standartu uzbūves un sastādīšanas noteikumi», LVS 100.3 «Iekšējie noteikumi - CEN/CENELEC standartizācijas vispārīgie noteikumi». Pamatojoties uz šiem standartiem, «Latvijas standartā» ir izstrādātas procedūras, kas reglamentē nacionālā standarta izstrādi un Eiropas/starptautiskā standarta adaptāciju.

Standarta adaptācija nozīmē pārņemt starptautisko vai Eiropas standartu Latvijas standarta statusā. LVS Latvijas nacionālā standarta statusā adaptē:

- › Eiropas standartus (EN), kas apstiprināti Eiropas Standartizācijas komitejā (CEN), Eiropas Elektrotehnikas komitejā (CENELEC), Eiropas Telekomunikāciju standartu institūtā (ETSI);
- › harmonizētos dokumentus (HD), ko apstiprinājusi CEN vai CENELEC;
- › CEN ziņojumus (CR);
- › starptautisko organizāciju ISO un IEC standartus.

Standartu adaptēšanu veic LVS/STK savas nozares ietvaros.

Standartus adaptē ar vienu no trim adaptācijas metodēm:

- › tulkojuma metode,
- › titullapas metode,
- › paziņojuma metode.

Adaptējot ar tulkojuma metodi, standartu var publicēt tikai latviešu valodā, vai arī divās - standartizācijas organizācijas oficiālajā darba valodā un latviešu valodā.

Standartu adaptējot ar titullapas vai paziņojuma metodi, standarta teksts ir vienā no oficiālajām standartizācijas organizācijas darba valodām. CEN ir trīs oficiālās valodas: angļu, vācu un franču valoda.

Nacionālos standartus apzīmē ar burtiem LVS, adaptētos starptautiskos un Eiropas standartus ar burtiem LVS, kuriem pievienots attiecīgā starptautiskā vai Eiropas standarta burtu apzīmējums, numurs un standarta izstrādāšanas vai adaptēšanas gads.

Piemēri.

LVS 101:1999

LVS ISO 101:2002

LVS EN 101:2003

CEN dokumentu izstrādāšana un ieviešana

Tā kā pamatā tiek adaptēti Eiropas standarti, tad aplūkosim, kā izstrādā un apstiprina Eiropas dokumentus (EN, CEN/TS, CEN/TR un CEN Guide) un kādas procedūras jāveic CEN nacionālajiem biedriem.

Eiropas standarts (EN)

- › ir normatīvs dokuments;
- › pieejams trijās CEN oficiālajās darba valodās - angļu, vācu un franču valodā;
- › nav pretrunā ar kādu citu CEN/CENELEC dokumentu;
- › izstrādāts, ievērojot šādus galvenos principus:
 - konsenss (EN standarta izstrāde CEN darba grupā),
 - atklātums un caurredzamība (CEN aptauja),
 - nacionālās saistības (formālais balsojums),
 - saskaņotība ar nacionālo un Eiropas līmeni (ieviešana).

CEN aptaujā izvērtē, vai EN projektu ir iespējams vienprātīgi pārņemt par EN standartu.

Formālais balsojums ir EN projekta galīgā teksta apstiprināšana.

CEN nacionālie biedri ievieš EN standartu, piešķirot tam nacionālā standarta statusu un atceļot ar to pretrunīgos nacionālos standartus.

CEN tehniskā specifikācija (CEN/TS) ir normatīvs dokuments, ko izstrādājusi un apstiprinājusi kāda CEN STK un kas publicēts vismaz vienā oficiālajā CEN darba valodā. CEN/TS ir ieviestas, lai noskaidrotu ieteikumus un viedokļus Eiropas tirgus atbalstam, kā arī tehnoloģiju attīstīšanai un eksperimentāliem nolūkiem.

Atgādinājums:

- CEN tehniskās specifikācijas var konkurēt cita ar citu;
- CEN/TS nav pretrunā ne ar vienu CEN/CENELEC standartu;
- CEN/TS var tikt atceltas, ja turpmākā EN publikācija izraisa pretrunas starp CEN/TS un EN.

Tehniskais ziņojums (CEN/TR) ir informatīvs dokuments, kas sniedz ziņas par standartizācijas darba tehnisko saturu.

CEN rokasgrāmata (CEN Guide) ir CEN sistēmas iekšējais dokuments, kas informē par standartizācijas principiem, politiku un standartu izstrādāšanas noteikumiem.

Laiks, kas nepieciešams EN standartu izstrādei.

Darba stadijas	Laiks dokumenta izstrādei, mēn.	Laiks dokumenta izstrādei ar pielaidēm, mēn.
<i>Priekšaptauja</i>		
Pirmā dokumenta nodošana	6	6 + 0
Projekta sagatavošana aptaujai	6	6 + 9
Projekta apstrāde, ieskaitot tulkošanu	3	3
	15	24
<i>Pēcaptauja</i>		
Publiskā aptauja	5	5 + 0
Lēmums par komentāriem	8	8 + 9
Tulkošana	3,5	3,5 + 0
Formālais balsojums	2	2 + 0
Galīgais noformējums	2,5	2,5 + 0
	21	30

8. Ieguvumi no dalības standartizācijas

8. Ieguvumi no dalības standartizācijas procesā

Standarti slēpj sevī ievērojamu stratēģisko potenciālu. Uzņēmumi, kas to nesaprot vai neņem vērā, riskē nonākt neapskaužamā stāvoklī. Standartizācija skar tikpat kā jebkuru uzņēmējdarbības jomu, it īpaši tādas jomas kā piekļuve tirgum, konkurence, pētījumu un projektēšanas riska samazināšana, kvalitātes uzlabošana, izmaksu samazināšana, drīzāka jaunu izstrādājumu tirgusgatavība, drošība, sakari, dokumentācija utt.

Standartizācija var gan sagraut, gan radīt tirdzniecības barjeras. Standarti nekad nav neitrāli. Tie atspoguļo standartu ierosinātāju spēku un jaunrades spējas. Tātad uzņēmumiem ir svarīgi iesaistīties standartizācijā. Šobrīd rūpniecība un citi ekonomikas sektori standartizācijā iesaistījušies pārāk maz. Lai gan uzņēmumu speciālisti ir labi informēti, liekas, ka lēmumu pieņēmējiem ir tikai vāja apjausma par standartizācijas nozīmīgumu.

Uzņēmēji, kas aktīvi piedalās standartizācijas darbā, ir ieguvēji atšķirībā no uzņēmējiem, kas tajā nav iesaistījušies.

Jāatzīmē būtisks apstāklis: ietekme uz standarta saturu ir ierocis konkurences cīņā. Uzņēmums, kas nepiedalās standartizācijas darbā, vienu jauku rītu var pamosties tādā situācijā, ka vakar ražoto preci vairs nevar brīvi izplatīt tirgos, ne vien ārējos, bet arī Latvijas, jo ir apstiprināti jauni MK noteikumi, kas atsaucas uz veselu virkni standartu, kuru prasības uzņēmējs bez tūlītējām lielām investīcijām nespēj izpildīt.

Ja uzņēmējs ir bijis aktīvi iesaistīts šo standartu izstrādē, tas jau var piemērot šos standartus, pirms tie kļūvuši par «likumu».

Eiropas un starptautisko standartu piemērošana būtiski samazina tirdzniecības izmaksas. Sakarā ar tirgus globalizāciju pieaug pieprasījums pēc starptautiski piemērojamiem standartiem (ISO/IEC). Tas pats sakāms par Eiropas Savienību, kurā brīvas preču kustības nodrošināšanas kontekstā pieaug CEN/CENELEC standartu loma un pieprasījums pēc tiem. Šī tendence ir priekšnosacījums tirdzniecības izmaksu samazināšanai, jo nav nepieciešams ražojumu pielāgot ārējo tirgu prasībām. Standartizācija samazina tirgus transakciju (informācijas apkopošanas, biznesa sarunu utt.) izmaksas.

Standartizācija ietekmē piegādātāja–klienta attiecības. Standartu piemērošana mazina piegādātāja «spiedienu» uz klientu, jo uzņēmējdarbība nav atkarīga no viena piegādātāja.

PIEMĒRI

Senie ēģiptieši ražoja māla ķieģelus, kas pēc izmēriem bija ļoti līdzīgi mūsdienu ķieģeļiem. Ķieģeļu izmēri ir ļoti būtiski, taču ķieģeļi jāstandartizē arī citos aspektos, tādos kā to stiprība, izturīgums vai izmēru precizitāte, to testēšanas metodes, ražošanas procesa racionalizācija, apstrādes un plānošanas racionalizācija. Nestandartizētas procedūras rada papildizdevumus.

Optikas firmas «Zeiss Augenoptik» ekspertu atzinums bija pietiekami kompetents, lai nodrošinātu, ka brillu lēcām starptautiskā līmenī tiek noteikta pielaide $\pm 0,12$ dioptrijas - lielums, kas pierādīts praksē. ISO priekšlikums bija pielaides samazināt līdz

+/- 0,08 dioptrijām, kas «Zeiss Augenoptik» gada ražošanas izmaksas būtu palielinājis aptuveni par 5 miljoniem DEM.

«VW Golf» bāzesmodelim ir 4786 veidu detaļas, kopsummā - 16.897 detaļas. Ceturtā daļa no tām ir standartdetaļas. Standartkomponenti ir par 20 līdz 60 % lētāki, un tieši ar standartkomponentu izmantošanu panākama būtiska ražošanas izmaksu samazināšanās.

Pagājušā gadsimta 70. un 80. gados radās konfrontācija starp divām skrūvju sistēmām - metrisko un amerikāņu. Tā parādīja, kā dažādi nacionālie standarti var tikt apzināti vai neapzināti izmantoti par ārējās tirdzniecības politikas instrumentiem, kas galu galā atstāj negatīvu ietekmi uz ekonomiku kopumā un, protams, uz tirdzniecības partneriem. Kaut gan nevar noliegt dažus labumus, kas tiek sasniegti nacionālajā līmenī: no spēles tiek izslēgti ārējie konkurenti.

No makroekonomiskās analīzes un uzņēmumu apskata var secināt, ka starptautisko un Eiropas standartu piemērošana dod lielu ekonomisko efektu.

Arī tas, ka pastāv dažādu valstu savstarpēji pretrunīgi nacionālie standarti, ir pozitīvs fakts, jo tie dod priekšstatu par nacionālo investīciju raksturu un padara patēriņa preču raksturlielumus redzamus ārējiem ražotājiem un patērētājiem.

Zinātnieki un inženieri runā vienā valodā - fizikālā, ķīmiskā, matemātiskā un tehniskā. Bez starptautisko standartu sistēmas, kas

pārklāj SI mērvienību sistēmu, būtu neiespējami efektīvi komunicēties starptautiskajā daudz kultūru vidē.

Ekonomikas teorija apstiprina redzējumu, ka starptautiskajiem standartiem ir pozitīva loma kā eksporta veicinātājiem pretstatā ne-tarifu tehniskajām barjerām.

Tāpēc uzņēmējiem arvien aktīvāk jāpiedalās nacionālajās, Eiropas un starptautiskajās standartizācijas aktivitātēs. Bez tam Eiropas un starptautiskie standarti pēc iespējas īsākā laikā jāiestrādā nacionālajā standartu kopumā, likvidējot ar tiem pretrunā esošos nacionālos standartus. Priekšprasība dalībai starptautiskajā standartizācijā ir dalība nacionālajā standartizācijas līmenī, un uzņēmējiem jāapzinās, ka dalība šajos procesos ir efektīva eksportstratēģija.

Jāņem vērā, ka starptautiskie, kā arī nacionālie standarti sniedz atbalstu tehnoloģiskajai izaugsmei bez papildu izmaksām šo tehnoloģiju izpētei un izstrādei.

Eiropas standartizācija uzlabo eksporta iespējas Latvijas uzņēmējiem, jo harmonizēto standartu ievērošana nodrošina ražojumu atbilstību eksportēšanai Eiropas Savienības valstīs. Un daudzos gadījumos tad pietiek ar ražotāja deklarāciju, tātad samazinās ražošanas izmaksas, jo nav nepieciešama trešās puses atbilstības novērtēšana.

9. Lietotie apzīmējumi

LVS	BO VSIA «Latvijas standarts»
LVS/ADM	LVS Administratīvā padome
LVS/TP	LVS Tehniskā padome
ISO	Starptautiskā Standartizācijas organizācija
IEC	Starptautiskā Elektrotehnikas komisija
ITU	Starptautiskā Telekomunikāciju apvienība
CEN	Eiropas Standartizācijas komiteja
CENELEC	Eiropas Elektrotehnikas komiteja
ETSI	Eiropas Telekomunikāciju standartu institūts

10. Adreses uzziņām

10.1. Latvijas kvalitātes nodrošināšanas institūcijas

BO VSIA «Latvijas standarts»

Adrese: K.Valdemāra iela 157,

Rīga, LV-1013

Fakss: 7 371 324

E-pasts: lvs@lvs.lv

Mājas lapa: <http://www.lvs.lv>

Administrācija

Tālrunis: 7 371 308

Standartizācijas nodaļa

Tālrunis: 7 339 984

Informācijas fonds

Tālrunis: 7 362 250

Fakss: 7 362 250

E-pasts: if@lvs.lv

PTO pieprasījuma punkts

Tālrunis: 7 371 306

E-pasts: wtoip@lvs.lv

BO VSIA «Latvijas Nacionālais metroloģijas centrs»

Adrese: K.Valdemāra iela 157,

Rīga, LV-1013

Fakss: 7 362 805

Tālrunis: 7 378 165

E-pasts: centre@lnmc.lv

Mājas lapa: <http://www.lnmc.lv>

Valsts metroloģiskā inspekcija

Adrese: K.Valdemāra iela 157,
Rīga, LV-1013

Fakss: 7 339 983

Tālrunis: 7 339 982

Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs

Adrese: K.Valdemāra iela 157,
Rīga, LV-1013

Fakss: 7 362 900

Tālrunis: 7 373 051

E-pasts: mikelsons@latak.apollo.lv

Mājas lapa: <http://www.latak.lv>

10.2. Starptautiskās standartizācijas organizācijasISO - Starptautiskā Standartizācijas organizācijaInternational Organization for Standardisation

Adrese: Rue de Verembe 1,
Case postale 56 CH-1211
Geneva 20, Switzerland

Fakss: +41 22 733 34 30

Tālrunis: +41 22 749 01 11

E-pasts: central@iso.org

Mājas lapa: <http://www.iso.org>

IEC - Starptautiskā Elektrotehnikas komisijaInternational Electrotechnical Commission

Adrese: Rue de Varembe, 3 P.O. Box 131 CH-1211
Geneva 20, Switzerland

Fakss: +41 22 919 03 00

Tālrunis: +41 22 919 02 11

E-pasts: info@iec.ch

Mājas lapa: <http://www.iec.ch>

ITU - Starptautiskā Telekomunikāciju apvienība
International Telecommunications Union

Adrese: Places des Nations CH-1211
Geneva 20, Switzerland
Fakss: +41 22 733 7256
Tālrunis: +41 22 730 5111
E-pasts: itumail@itu.int
Mājas lapa: <http://www.itu.int>

10.3. Eiropas standartizācijas organizācijas

CEN - Eiropas Standartizācijas komiteja
European Committee for Standardisation

Adrese: Rue de Stassart, 36 B-1050 Brussels
Fakss: +32 2 550 08 19
Tālrunis: +32 2 550 08 11
E-pasts: infodesk@cenorm.be
Mājas lapa: <http://www.cenorm.be>

CENELEC - Eiropas Elektrotehnikas komiteja
European Committee for Electrotechnical Standardisation

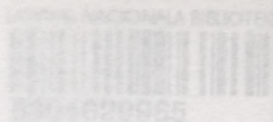
Adrese: Rue de Strassart, 35 B-1050 Brussels
Fakss: +32 2 519 69 19
Tālrunis: +32 2 519 68 71
E-pasts: info@cenelec.org
Mājas lapa: <http://www.cenelec.org>

ETSI - Eiropas Telekomunikāciju standartu institūts
European Telecommunications Standards Institute

Adrese: Route des Lucioles 650 F-Sophia Antipoli 06921
Fakss: +33 4 93 65 47 16
Tālrunis: +33 4 92 94 42 00
E-pasts: infocentre@etsi.org
Mājas lapa: <http://www.etsi.org>

11. Citi noderīgi resursi

www.likumi.lv	Latvijas likumdošanas akti
www.mk.gov.lv	Topošie Latvijas likumdošanas akti
www.newapproach.org	Jaunās pieejas direktīvas
www.wssn.net	Starptautiskais standartizācijas pakalpojumu tīkls
www.eotc.be	Eiropas Atbilstības novērtēšanas organizācija
www.europa.eu.int/com	Eiropas Komisija
ue.eu.int	Eiropas Savienības Padome
europa.eu.int	Eiropas Savienības portāls
www.eib.lv	Eiropas integrācijas birojs

12. Ieteicamā literatūra

1. *Export Quality Management: An Answer Book for Small and Medium-Sized Exporters / UNCTAD/WTO - Geneva, 2001.*
2. *Directive and Related Standards - The CEN Management Centre - Brussels.*
3. *Economic Benefits of Standardization - DIN - Berlin, 2000.*
4. *Standards and Regulations in International Trade - United Nations Economic Commission for Europe - Geneva, 1998.*
5. *European standardization in a global context - The CEN Management Centre - Brussels, 2002.*
6. *P. Temple, G. Williams The benefits of standards - The CEN Management Centre - Brussels, 2002.*
7. *Primer on Standards - Uncovering the mysteries of standardization in Europe - CENELEC - Brussels.*
8. *G. Varoufakis Ancient Greek Standards - ELOT - Athens, 1999.*
9. *Standartizācija un metroloģija - Rīga, 1999.*
10. *Eiropas Savienība. Brīva preču kustība. Tirdzniecības tehniskās barjeras - Rīga, 1997.*
11. *Standartizācija un metroloģija - Rīga, 1999.*
12. *Kvalitāte - Latvijas Kvalitātes Asociācijas žurnāls.*

OBĻIGĀTAIS
EKSEMPLĀRS

1. Expert Quality Management: An Answer Book for Small and Medium-sized Enterprises / UNCTAD/WTO, Geneva, 2001. (www.unctad.org)
2. European and Related Standards: The CEN Management System / Brussels, 2001. (www.cen.europa.eu)
3. Economic Benefits of Standardization - DIN - Berlin, 2000. (www.din.de)
4. Standards and Progress in International Trade - United Nations Economic Commission for Europe, Geneva, 1998. (www.unctad.org)
5. European Standards Growth in a Global Context - The CEN Management Centre, Brussels, 2001. (www.cen.europa.eu)
6. P. Temple & Williams: The benefits of standards - The CEN Management Centre - Brussels, 2002.
7. Primer on Standards - Uncovering the mysteries of standardization in Europe - CENELEC - Brussels.
8. G. Varoufakis: Ancient Greek Standards - ELOT - Athens, 1999.
9. Standardizācija un metroloģija - Rīga, 1999.
10. Europas Savienība: Būvju piecu kvalitātes līdzināšanas tehniskās prasības - Rīga, 1997.
11. Standardizācija un metroloģija - Rīga, 1999.
12. Kvalitāte - Latvijas Kvalitātes Asociācijas žurnāls.

**OBLIGĀTAIS
EKSEMPLĀRS**

11-

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

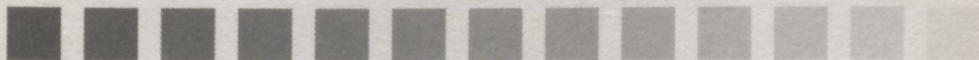

0304029965

ISBN 9984-9711-7-1

BO VSIA «Latvijas Standarts»
K. Valdemāra 157, Rīga, LV-1013
Tālrunis: 7371308, e-pasts: LVS@lvs.lv

Buklets tapis sadarbībā ar BO VSIA «Latvijas standarts»
Izdevējs: SIA «Personāla sertifikācijas institūts»
Slokas 13, Rīga, LV-1048

2004-4

L97

